

SACRUM В ПОЕЗІЇ ЮЛІЇ ГРИГОРЧУК**М. Б. Хороб**

Ю. Григорчук. Найріднішому. Вірші та світлини. – Брустурів: Дискурс, 2015. – 40 с.

В українському літературознавстві останніх десятиліть, зокрема з 90-х рр. ХХ століття, чи не найбільше активізувалась увага до категорії *sacrum* в національному письменстві як у ліриці, так і в епосі та драмі у різних методологічних підходах та способах інтерпретацій (В. Антофійчук, І. Бетко, Л. Горболіс, Л. Краснова, З. Лановик, І. Набитович, А. Нямцу, І. Осташук, Я. Поліщук, Т. Салига, Віра і Микола Сулим та ін.). Зрозуміло, що вчені українського зарубіжжя мали змогу досліджувати цю проблему набагато раніше (Д. Бучинський Я. Грицков'ян, І. Качуровський, Я. Розумний, Л. Рудницький), не кажучи вже про польських чи загалом європейських науковців.

Поезії і світлини Юлії Григорчук, зібрані в щойно виданій збірці «Найріднішому» (2015), спонукають згадати вищезгаданих авторів наукових досліджень і тут же поринути в художній світ дебютної книги поетеси. Про те, що вона присвячена воістину сакральній темі, свідчить усе: центральний і головний мотиви, образи-фрески насамперед Бога, Господа в різних модифікаціях, а також Мадонни з Сином, святої Терези, концептуальна назва поетичної книги «Найріднішому» (акцентуємо ще раз) – проста і зрозуміла, як молитва, і все-таки вишукана мовою художніх творів.

Відомо, що в поняття *sacrum* включають конкретні елементи-складові, які, за Александром Ле Роем, оприявнюють більш-менш спільні ознаки у різних релігіях, а відтак і в художніх жанрових різновидах. Стосовно осмислюваної поезії, то в ній насамперед відчутна не так «віра в божество» чи «божества», як віра в Бога, єдиного, всеприсутнього у макро- і мікросвіті, якого авторка возвеличує, ословлює і ославлює (до речі, без будь-якого епатажу, штучності чи нещирості) чи не в кожному вірші. Не випадково своєрідним зачином-концептом, що може сприйматись як власний вірш-епіграф, є шестирядкова поезія, яка одразу ж знімає у реципієнта цікавість-запитальність: а кому це – «найрідні-шому»?

*Слава Тобі,
Утасний в тиші,
Утілений в будні,
Укритий в серці,
Найближчий, Найрідніший
І - Незбагнений.*

Чіткі й змістово насичені означення доповнюються прикметниками найвищого ступеня порівняння, акцентуючи на унікальності й розпростореності сутності Господа й водночас на локалізованому осерде-

ченні індивіда-ліричного героя, сила почуття якого прирівнюється до найближчих і найрідніших для кожної людини особистостей (матері-батька, правда в основному, за кадром), навіть вивищуючись над ними. Здається, авторка, така близька до світу ліричного героя, не погрішив, дотримуючись канонічної першої заповіді; «Люби Господа Бога Твого-го всім серцем своїм і всею душею своєю й усею силою своєю й усею думкою своєю». Та яка різниця між релігійним каноном і художнім Словом у вираженні цієї всепоглинаючої любові до Творця! А останнє завершальне означення вірша є не тільки виявом емоційно-експресивного оприявлення почувань, але й мовленого пошепки, мов відлунюваного в серці – «І - Незбагнений». Адже, за С. Аверинцевим, «православна містика інтенсивно наголошує на незбагненності Бога», як, врешті, це відчуває і кожен християнин. Правда, в сакраль-но-художньому почуванні автора-ліричного героя не з б а г н е н н і с т ь близька до усвідомлення т а є м н и ц і, яка, за феноменологом релігії Рудольфом Отто, «ототожнюється з божественністю», зокрема, її силою, яка викликає у цитованій поезії не «відчуття загрози і страх (misterium tremendum)», а радше «захоплення (misterium fascinosum)». Адже, за вченим, «sacrum, як спільний для всіх релігій об'єкт релігійного переживання, є непізнаваним, проявляється лише як щось і н ш е, ніж природний порядок. Ця категорія є доступною відчуттям (почуттям), але не розумовому пізнанню» .

Авторка по-своєму, оригінально говорить про «розрізнення між світом видимим і невидимим» (що теж є складовою sacrum'у), сакральним і земним, людським чи, як зараз маркують означення, «профаним». При цьому поетеса уміє передати взаємопов'язаність окремого індивіда, що виявляється через «Я» ліричного героя, із вічністю. Контрастність дня і ночі, світла і тіні, «троянди і терні» та кардинально відмінних людських періодів буття/небуття, станів, рис-характеристик увиразнює прояви Добра і Зла, миттєвості у знову ж таки космосі вічності власне sacrum'у. Невипадково історик релігії Мірча Еліаде, розмірковуючи про сприйняття часу віруючою і невіруючою людиною, пише про те, що перша, homo religious, «намагається віднайти священний час, що в певному відношенні можна прирівняти до Вічності».

*Яка тонка межа наказана,
Що відділяє життя від смерті,
Любов від зітління,
Вірність від зради...
Яка тонка вічність Твоя,
Що огортає все суще.*

Ось чому нерідко «Я» ліричного героя зливається не тільки з власне автором, але й трансформується в типізований узагальнений образ людини, якраз homo religious (людини релігійної) у її взаємопов'язаності з вічністю віри, непроминальністю священного, «найріднішо-

го»...: «...*Іду за срібним леготом, за вітром. / Іду до Тебе почерез віки.* Бог, Господь, Христос, Творець Абсолют, Найрідніший – то прямо, то найчастіше опосередковано постає перед реципієнтом у спілкуванні з ним ліричного героя, правда, інколи у неозначеній формі «Хтось», а частіше у формі другої особи однини «Ти». Такий наратив сприяє граничній довірливості справді рідних людей, близьких духовно, хоча «границя» завжди існує: *«Я – в вічній ночі, Ти – у вічнім дні», / «Ти там лишивсь, між ангелів прозорих, / Я впала тут, поміж сумних беріз», / «Ти йдеш за мною тихим срібним вітром, / Поклавиши ніжно руку на плече».* Авторка уміє передати найрізноманітніші відтінки почуттів у ставленні до sacrum'у: від схиляння, поклоніння, зачудування, вдячності, боготворіння до прохання чи категоричної впевненості;

*Ти був, Ти є, Ти – Перехожий,
Ідеш із нами по світах.
Лише мовчиши...То плачуть рожі,
Що з терн ростуть в Твоїх слідах .*

Інтонація імперативу першого рядка переходить в образ «Перехожого», за яким – всюдисущість Боголюдини і його стражденна Дорога, що так майстерно й лаконічно передана в глибокій метафорі.

Складовою sacrum'у в поезії Юлії Григорчук постає й молитва. Одразу ж згадується назва антології релігійної поезії, укладеної в 90-х рр.(перше видання) В. Антофійчуком «Святі чуття, закладені в молитві». Авторка вустами ліричного героя молиться до Бога і до Матері Божої. Відомо, що молитва – це вкрай особистісне спілкування з Богом, це суб'єктивна розмова-діалог, яка по суті є монологом, бо відповіді не може бути. Ось чому поетеса тонко передає стан входження ліричного героя у світ сакрального, священного, з якого природньо й мотивовано народжується молитва, тобто, це своєрідно передана психологія не канонічної, а стихійної розмови із Всевишнім, що загалом базується на всьому попередньому бутті релігійної, глибоко віруючої особистості. До речі, цей художньо-психологічно переданий стан людини віруючої близький до медитації-нірвани в буддистів: *«Там, поза межами слова. / Там, де вогнем стає мова, / У океані мовчання, / В синій півсутіні храму / Плакали свічі сльозами / Безлічі знаків питання... / Билися тіні об стіни, / Тіло звільнялося з тліні, / Кануло в щось безбереге... / Линуло світлом до світла, / Сходила в слові молитва. / Та, що в ній Альфа й Омега».* Юлія Григорчук у фінальному рядку акцентує на молитві, якою починає і закінчує кожен день істинно віруючий християнин, як, врешті, нею, молитвою, починається і завершується людське життя.

Одна із поезій аргументовано озаглавлена «Молитва про любов», у якій лірична героїня не випадково просить навчити її «мелодії любові». Загалом збірка наповнена цим головним, величним і в той же час чисто внутрішнім духовним і душевним, зовні не завжди видимим, почуттям (у авторки – «навчи мене любові ... непомітної»), яке є органічним і го-

ловним у світі людини віруючої, що природно в'яже її з «найріднішим». Адже центральний релігійний канонічний постулат: «Бог є любов» Ю. Григорчук передає водночас як художник слова і як *homo religious*. Бо він у всьому: «в небесній усмішці», у ранішньому голосі звороженому, у тиші вечоровій, «у сльозі роси», в красі пролісків, «У сонячнім ореолі, / У променях благодаті»...

Поетична книга «Найріднішому» напрочуд цілісна. Здається, що тільки одна поезія «А скрипка грала...» начебто порушує цю гармонійну духовну всеосяжність. Бо в світ священного, сакрального раптом вривається огром бурхливих людських емоцій, почуттів, прихованої людської пристрасті, яка вибухнула назовні і яку можна означити, як вияв *profanum*. Та мирське, профанне не як категорична опозиція до *sacrum*'у, на чому настоював Роже Каюа в своєму дослідженні «Людина та сакральне», а ближче до первісного значення терміну «*fanum*», на якому акцентує Альфонс Носол, що може перекладатися як *pro-fanum* – «місце перед святинєю». У поезії Ю. Григорчук воістину блискуче передано стан психології творчості у житті Поета, коли «Шукало Слово доріг за обрій», коли в муках народжується слово, поезія, хоч реципієнту здається, що вона написана на одному подиху, «без поту на чолі». А цей стан, згадаймо поезії Б.-І-Антонича, межують водночас із божественним і містичним.

*А скрипка грала, немов горіла,
До струн тулила ранені крила.
Їх сильний вітер зривав зі свистом,
Спливало серце багряним листом.
Шовковим шляхом летіли зорі,
Шукало Слово доріг за обрій,
Щеміла скрипіння, ридала слізю,
Лилася пісня, осіння, пізня...*

Пафосу релігійної духовності в найбільш позитивному значенні цього словосполучення надають власні, авторські, світлини-фотопейзажі, що абсолютно співпадають з настроєм Світла, Добра, Віри, Любові, Краси, Істини. Ними пронизана ця небагатосторінкова книжечка, а ще земної і водночас Божої благодаті від можливості споглядати цю красу – у розквітлому цвітінні весняних, осінніх чи тиші зимових дерев, у гармонії зелені й водного простору івано-франківського озера, у краплинках роси – природної сльози багатотрав'я і цнотливої троянди та оригінальної зимової диво-бурульки, у карпатському розкриллі лісів, полонин чи кримських водно-гірських акварелях. Напрочуд вдало підібрана обкладинка (дизайн Анни Гай), яка так і збігається із поетичним вираженням Юлії Григорчук:

*Небо синє, як очі Марії,
Хмари білі, врочисто-прозорі.*

На завершення не можна не сказати про те, що авторці близька центральна тема *сacrum*'у як за складом характеру, так і відповідно за уподобаннями. Невипадково тему дисертаційного дослідження вона обрала за покликом душі «Прозова творчість Віри Вовк: поетика сакрального» (2013). Відтак українська письменниця з діаспори не могла не написати заприязненої вступної статті, порівнявши першу поетичну книгу Ю. Григорчук із кухлем «джерельної води». То ж нехай не замулюються джерела подальшої творчості авторки як поетичної, так і літературознавчої.